

Araştırma Makalesi

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Karakter Gelişiminin Yordayıcısı Olarak Öz Düzenleme Becerisi ve Okul İklim Algısı

Halil Ekşi¹

Nesrullah Okan²

Ayşe Sena Ayhan³

Öz

Bu araştırma, imam hatip liselerinde eğitim gören öğrencilerin karakter gelişimi ve öz düzenleme becerileri ile algılanan okul iklimi değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek ve öz düzenleme ile algılanan okul iklimi değişkenlerinin karakter gelişimini yordama düzeylerini tespit etme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya İstanbul'un Ataşehir ilçesindeki farklı imam hatip liselerinde öğrenim gören bireyler katılmıştır. Araştırma grubu 260'ı kız, 154'ü erkek olmak üzere 414 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcı bireylerin okul iklimi algısını belirlemek üzere Okul İklimi Ölçeği (OIÖ), öz düzenleme becerilerini belirlemek üzere Algılanan Öz Düzenleme Ölçeği, karakter gelişim özelliklerini belirlemek üzere Karakter Gelişim İndeksi (KGI) kullanılırken demografik bilgilerini elde etmek için de Kişisel Bilgi Formu'ndan yararlanılmıştır. Verilerin analizi, Pearson çarpım moment korelasyon analizi, Regresyon analizi ve Bağımsız Gruplar t-Testi ile yapılmıştır. Araştırmanın bulguları; okul iklimi ve algılanan öz düzenleme değişkenlerinin karakter gelişimini %57 civarında yordadıklarını göstermektedir ($r = .13$; $p < .01$). Ayrıca yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre karakter gelişimi değişkeninin okul iklimi ($r = .21$; $p < .001$) ve algılanan öz düzenleme ($r = .57$; $p < .001$) ile olumlu yönde ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Karakter gelişimi • Öz düzenleme becerileri • Okul iklimi algısı • Lise öğrencileri

1 Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kadıköy 34722 İstanbul. Eposta: h.eksi70@gmail.com
 2 Yetkilendirilmiş yazar: Nesrullah Okan, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kadıköy 34722 İstanbul. Eposta: nesrokan@gmail.com
 3 Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kadıköy 34722 İstanbul. Eposta: aysesenaayhann@gmail.com

Atıf: Ekşi, H., Okan, N. ve Ayhan, A. S. (2018). İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin karakter gelişiminin yordayıcısı olarak öz düzenleme becerisi ve okul iklim algısı. *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*, 2, 209–241. <https://dx.doi.org/10.12738/talim.2018.2.0004>

Kuruluşu Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine dayanan ve süreç içinde çeşitli değişimler geçirmekle birlikte varlığını sürdüren imam hatip okulları, günümüzde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı liseler olarak öğrencilerini gerek mesleğe hazırlama gerekse yükseköğretime kazandırma noktasında somutlaşan vizyon ve misyonlarla özellikli bir işlev görmektedir (Aşlamacı, 2014; Ünsür, 2005). Bu itibarla imam hatip liselerinde eğitim gören öğrencilerin karakter gelişimleri, okul iklimi algıları ve öz düzenleme becerileri hususlarının ortaya çıkarılması, bir yönüyle bu okulların vizyon ve misyonlarını ne kadar yerine getirebildiklerini de gösterecektir. Dolayısıyla bu kavramların imam hatip liseleri bakımından tanımlanmasının, ilgili konularda bundan sonra yapılacak araştırmalar için bir kılavuz niteliğini haiz olacağı düşünülmektedir.

Okul İklimi

Sosyal bilimlerin zengin bir gelişim sürecine sahip kavramları arasında öne çıkan örgüt iklimi kavramı, ilk olarak 1960'ta George Sterns tarafından yükseköğretim kurumları çalışmasında kullanılmıştır (Çalık ve Kurt, 2010). 1960'lardan bugüne dek örgüt kuramcıları, araştırmacıları ve uygulayıcılarının ilgisini çeken örgüt iklimi kavramı, örgütlerin kişilik ve kişiler üzerindeki etkisini anlama bakımından bir perspektif sunmaktadır (Şentürk ve Sağnak, 2012). Metaforik bir kavram olarak kullanılan örgütsel açıdan iklim ile örgüt içerisindeki ilişkilerin niteliğini tanımlanmaktadır (Çolak ve Altinkurt, 2017). Çok geniş bir yelpazedeki örgütlere ilişkin olarak kullanılan iklim kavramı, eğitim örgütlerinde eğitim, öğretim ve öğrenmeyi etkileyen çevresel özellikleri kapsamına alarak okul iklimi olarak terimleşmiştir (Bektaş ve Nalçaçı, 2013; Ekşi, 2006; Şentürk ve Sağnak, 2012).

Her bireyi diğer bireylerden farklılaştıran, özgün kişilik özellikleri olduğu gibi her okulu da diğer okullardan farklılaştıran, özgün bir kişiliğe, başka bir ifadeyle iklime sahip olduğu kabul edilmektedir. Okul iklimi, okulun kuralları, amaçları, öğrenciler ve yetişkinler arasındaki etkileşimin niteliği ve sıklığı, öğrenme ve öğretme süreci ile örgütsel yapıyı yansıtarak öğretmen, veli, öğrenci, okul yöneticisi ve okul yardımcı personelinin okul hayatı deneyimlerine dayanmaktadır (Bugay, Avcı ve Özdemir, 2018; Cohen, McCabe, Michelli ve Pickeral, 2009; Çolak ve Altinkurt, 2017; Şentürk ve Sağnak, 2012). Başka bir ifadeyle kavram olarak insan ilişkilerini ön planda tutan okul iklimi, okulun yöneticileri, yardımcı personeli, öğretmen ve öğrencileri ile velilerinin tutum, duygu ve davranışlarının etkileyen, okuldaki psikolojik ortamı yansıtan ve bir okulu diğer okullardan ayırtıran okula ait kişiliktir (Ekşi, Türk ve Avcu, 2017; Çalık, Kurt ve Çalık, 2011; Şentürk ve Sağnak, 2012). Okul iklimi, bireyin, kendi dışında düşünsel veya nesnel bir varlığa aidiyet duymasını ve bu yolla kendini saygın, önemli ve değerli hissetmesini de sağlayabilen bir okul niteliğidir (Ekşi ve ark., 2017). Görüldüğü üzere okul iklimi kavramıyla ilgili farklı tanımların birleştiği nokta, iklimin okulun işleyişiyle meydana gelmesi ve okula bir kimlik kazandırmasıdır (Çolak ve Altinkurt, 2007).

Bireysel değerler, eğitim deneyimleri ve kişisel etkileşimlerin yansımaları olarak da ortaya çıkan okul iklimi, bireyin okul yaşamındaki öznel deneyimlerini etkileyici bir rol oynamaktadır (Bugay, Avcı ve Özdemir, 2018). Buna koşut olarak bireyin davranışlarını açıklamada sadece kişisel özelliklere bağlı kalınmayacağı ve davranışın oluşumunda çevrenin de kişisel özellikler kadar etkili olduğu gerçeğinden yola çıkarak bireyin davranışlarını içinde yetiştiği sistem dışında değerlendirmenin ve değiştirmeye çalışmanın faydalı olamayacağı söylenebilir (Bugay ve ark., 2018; Danış, 2006). Dolayısıyla okul, zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçiren gençlerin hayatını şekillendirmede en etkili çevresel koşulların yaratıcısı olarak göz ardı edilemeyecek bir önem kazanmaktadır. Bu bağlamda okulun iklimi de öğrencilerin davranışlarına yön veren karakteristiğe tekabül etmektedir (Bektaş ve Nalçaçı, 2013; Bugay, Aşkar, Tuna, Örtücü ve Çok, 2015). Okul iklimi, bireyin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini kazanması ve içselleştirmesinde de başat bir işlev almaktadır. Nitekim sağlıklı ve olumlu okul ikliminin, öğrenciler ve çalışanlar için duygusal ve davranışsal uyumun gerçekleşmesi ile sosyal, duygusal ve akademik başarının sağlanmasında önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir (Bayar ve Uçonok, 2012; Bradshaw, Waasdorp, Debnam ve Johnson, 2014). Kendilerini okula ait hisseden öğrenciler, okula ve öğretmenlere daha uyumlu olmakta ve okulun kural ve değerlerini içselleştirmeyi başarabilmektedir. Buna karşın sağlıklı ve olumsuz okul ikliminde, kendilerini okulun bir üyesi gibi hissetmeyen öğrencilerin devam sorunu yaşadıkları ve akademik performans göstermede yetersiz kaldıkları anlaşılmaktadır (Çalık ve ark., 2011; Özdemir ve ark., 2010).

Sağlıklı ve pozitif iklime sahip olan bir okul, öğretmenlerin akademik yetkilendirilmesini özen göstererek öğretmenler arasında mesleki etkileşimlerin oluşmasını sağlamaktadır (Çalık ve ark., 2011). Böyle bir atmosferde çalışan öğretmenlerin, öğrenmenin yararına ve memnuniyetine ilişkin tutum geliştirdiği ve öğrenciler için ulaşılabilir amaçlar belirleyerek akademik başarıyı yükselttiği görülmektedir (Cohen ve ark., 2009; Ekşi, 2006). Ayrıca bu ortam yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okulda çalışan yardımcı personelin okulu sevmelerini ve okula her gün isteyerek gelmelerini de mümkün kılmaktadır (Ekşi ve ark., 2017). İdeal iklim koşullarını temin eden bir okul, hâkim kıldığı adil, tutarlı bir disiplin yöntemi, öğrenciler ile yetişkinler arasında gelişmesini sağladığı olumlu ilişkiler, bütün üyelerinin birbiri için benimsediği değer ve saygı, eğitim ve öğretim sürecine aile katılımının gerçekleşmesine verdiği önem ile tanımlanabilir (Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010). Okul yöneticisi, öğretmenlerin yanı sıra ve okulun diğer personeliyle de mesleki açıdan besleyici ve olumlu bir ilişki tesis ederken öğretmenler de birbirleriyle samimi, içten ve destekleyici bir ilişki kurmaktadır (Ekşi, 2006). Bu bağlamda imam hatip liseleri, yükledikleri misyon doğrultusunda, gerek yönetici gerek öğretmen ve gerekse öğrencileri için ideal bir okul iklimi sağlamayı hedeflemektedir. Böylesi bir okul ikliminin temel amacı ise öğrencilerine dinî-manevi değerleri kazandırmak ve onları belli bir ahlaki seviyeye erdirmektir.

Karakter Gelişimi

XXI. yüzyıl, dünyanın her yerinde giderek yoğunlaşan değerler bunalımı ve kültürel yozlaşmanın sebep olduğu birçok problemle yoluna devam etmektedir. Aynı sebeplere bağlı olarak şiddet eğilimi, sahtekârlık, anne-baba ve öğretmene karşı gelme, toplumsal kurallara uymama, madde bağımlılığı, intihar gibi kendine ve başkalarına zarar verici davranışların genç nesilde görülme sıklığı da artmaktadır (Çubukçu, 2012). Bu durum muvacehesinde farklı ülkelerde yapılan araştırmalarla sosyal parçalanma ve çatışmanın asıl nedeninin ahlaki değerlerde meydana gelen çözümler olduğu açığa çıkarılmıştır (Sırrı ve Mehmedoğlu, 2000). Gerçekten de bilgi birikimi yüksek olan kişilerin, karşılaştıkları bazı olumsuz yaşantılarla baş edebilmeyi sağlayacak ahlaki nitelikleri haiz karakter gelişimine ulaşamadıkları ve bu yüzden özellikle psikolojik açıdan ağır sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Cafu ve Somuncuoğlu, 2000). Okullar, çocukların bilişsel gelişimlerini temin etmeye yönelik akademik bir ortam olmanın yanı sıra duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek sosyal bir ortam görevi de üstlenmekte ve dolayısıyla söz konusu olumsuz yaşantılarla başa çıkma becerisi kazandırmak okulların da görev ve sorumluluğuna girmektedir (Çubukçu, 2012; Destebaşı, 2011).

Okulların, toplum tarafından oluşturulmuş kurumlar olması nedeniyle toplumda kabul görmeyen davranışlar okul ortamında da istenmemektedir. Bununla birlikte bazı ailelerde çocuğun karakter gelişimine ilişkin ihtiyaçları gerektiği gibi karşılanmadığı için çocuk sorunlu davranışlarını okula da taşımaktadır. Okul, bu istenmeyen davranışları istedik davranışlara dönüştürmek üzere belli bir plan ve program doğrultusunda hazırlanan etkinliklerle öğrencilere toplumun geçmişten günümüze getirmiş olduğu değerlerini aktararak olumlu karakter özelliklerini kazandırmayı birincil amaç olarak görmelidir (Demirbaş, 2012; Destebaşı, 2011). Esasen Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları kapsamında, karakter gelişimini temel değerlere sahip olarak tamamlayan bireylerin topluma kazandırılması yer almaktadır (Acat ve Aslan, 2011).

Karakter, esas itibarıyla kişilik ile aynı anlamda kullanılan bir isimdir. Bununla birlikte karakter ve kişilik kavramları arasındaki nüans, karakter kavramının toplum tarafından ahlaki özellikleri ifade etmek üzere kullanılıyor olmasıyla açığa çıkmaktadır (Çağatay, 2009). Karakter kavramı, çoğunlukla kalıtım ve sosyal çevrenin etkileşimiyle oluşan kişiliğin bir boyutu olarak ele alınmıştır (Katılmış, 2010). Kişilik kavramı ise fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlaki bakımdan bireyi diğer bireylerden ayıran vasıflarının tümünü kapsayan geniş bir spektrumu tanımlamaktadır. Buna göre kişilik, karakter, mizaç, zekâ, yetenek, konuşma biçimi, dış görünüş boyutlarından oluşan bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirbaş, 2012). Kişinin ahlaki ve sosyal özelliklerini temsil ederek tutum ve davranışlarını yönlendiren karakter yapısının ise erken yaşlardan itibaren gerçekleşen sosyal yaşantılar aracılığıyla edinilen ahlaki değerlerin içselleştirilmesiyle geliştiği kabul edilmektedir (Çağatay, 2009; De-

mirbaş, 2012). Karakter, bütüncül bir kavram olan kişilik kapsamında değerlendirilmekle birlikte içselleştirilen ahlaki değerler de karakterin sadece bir yönünü oluşturmaktadır (Çağatay, 2009).

Karakter kavramı birçok bilimsel disiplinin çalışma sahasına giriyorsa da özellikle eğitim ve psikoloji alanlarında karakter gelişimine gösterilen ilgi sürekli bir artış içindedir. Bilindiği üzere insan karakteri ve gelişimi, felsefenin de kadim tartışma konularından biridir. Nitekim Aristoteles, karakteri erdemler topluluğu olarak tanımlamıştır. Karakter güçleri terimiyle eş anlamlı olarak kullanılan erdem, bireyin sosyal ve kişisel uyumunu gerçekleştirme amacıyla olumlu değerleri içeren davranış alışkanlıkları olarak açıklanmaktadır (Malin, Liauv ve Damon, 2017).

Birey, kendini ifade edebilmek ve ihtiyaçlarını karşılamak, kendisinin ve başkalarının haklarını tanımak ve riayet etmek, öğrendiklerini yaşama uyarlayarak kişiliğini inşa edebilmek için çevresiyle iletişime geçme gereksinimi duyar (Şirin ve Ulaş, 2015). Aile ve yakın çevrenin, çocuğun karakter gelişiminde doğrudan bir etkide bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak çocuğun büyüyerek giderek daha geniş bir zaman dilimini okulda geçirmeye başlamasıyla aileden veya yakın çevreden edinilmiş değerlere olumlu veya olumsuz içerikli yeni değerler eklenir. Böylece çocuk, çevreden edinmiş olduğu eğitimlerle kendi değer yargılarını oluşturur ve karar verme aşamasında kendi değer yargılarını kullanır (Demirbaş, 2012). Akademik açıdan başarılı ve temel insani değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi amacı taşıyan okullar, bir çocuğun kendini algılamasını, sosyal becerilerini, değerlerini, ahlaki muhakeme olgunluğunu, toplum yanlısı eğilimlerini ve davranışlarını, ahlak hakkındaki bilgilerini, değerlerini etkilemektedir (Berkowitz, 2014; Milson ve Ekşi, 2003).

Karakter eğitiminin amacı, örtük ve açık program aracılığıyla temel insani değerleri benimseyen ve benimsemiş olduğu değerleri davranışlara dönüştürebilen, akademik yönden başarılı, üretken, gençlik yıllarında kapasitesini en iyi şekilde performansa dönüştürme gücüne sahip, hayatın amacının bilincinde olarak yaşayan bireyler yetiştirmektir (Katılmış, 2010; Meydan, 2014; Sırrı ve Mehmedoğlu, 2015). Karakterin bireyin sosyal çevresiyle etkileşimi bağlamında şekillenmesine dayanarak verilen karakter eğitimi, sadece bireye odaklanarak değil, bireyin içinde yetişmiş olduğu çevreyi de sürece katarak bütüncül bir perspektifle gerçekleştirilmelidir (Demirbaş, 2012). Karakter gelişiminde, öncelikle okulda meydana gelen sorunlar olmak üzere toplumun karşı karşıya kaldığı sorunların çözümünde okulda oluşturulan olumlu iklimin önemi büyüktür. Öğrencilerin karakter gelişiminde öğretmen ve okul yöneticisi tutumlarının, okuldaki mevcut disiplin anlayışının, ders içi ve ders dışı etkinliklerin ciddi bir tesir gösterdiğinin farkına varılması gerekmektedir (Çağatay, 2009). MEB'in belirlediği amaçlar içinde olduğu için, imam hatip liselerinden de beklenen öğrencilerin karakter gelişimine yardımcı olmalarıdır.

Öz Düzenleme

Öz denetim, öz disiplin, öz yönlenme gibi karşılıklı olan öz düzenlemeli öğrenme kavramı, kişinin kendini tanınması sayesinde kendi kendine öğrenme sürecinde kullandığı her türlü işlem, teknik ve strateji olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle öz düzenleme, kendi belirlediği hedeflerle ilerlediği yolda, kendi çalışma ilkelerine göre bilişsel açıdan motivasyon sağladığı aktif ve yapıcı bir süreçtir (Arslan ve Gelişli, 2015; Çiltaş, 2011; Özmenteş, 2009). Öz düzenleme becerisi ise belirli bir duruma yönelik duygu, düşünce ve davranışların uyumlu hâle getirilmesi, uyumlu olmayan davranışların engellenmesi, duyguların kontrolü, hazzın ertelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Çelik-Özden, 2013; Ertürk-Kara ve Gönen, 2015).

Bazı öğrenciler çok çalışıp başarılı olamazken bazı öğrenciler de az çalışıp çok çalışan kişilerle aynı başarıyı elde edebilmektedir. Bu sebeple öğrencilerin başarılı olma yolunda kendi belirledikleri hedeflerine ulaşmaya yönelik stratejilerini nerede, nasıl, Ne zaman, ne ölçüde kullanacaklarının ayırında olmaları gerekmektedir (Çiltaş, 2011). Ancak DEHB, yeme bozuklukları, madde kullanım bozuklukları gibi bazı duygusal ve davranışsal sorunların da kendini düzenleme becerisinin zayıf olmasıyla ortaya çıkan olumsuz sonuçlara yol açtığı unutulmamalıdır (Çelik-Özden, 2013).

Bireylerin sergilemiş olduğu davranışlar, başka insanların tutum ve davranışlarından etkilenmekle beraber kendi içsel süreçleri sonucunda oluştuğu için her birey kendi davranışlarının sorumlusu olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden öz düzenleme becerisi, bireyin akademik başarıları ve öğrenme süreçleri, sağlıklı sosyal ilişkiler kurup sürdürebilmesi ve yaşam kalitesinin yükselmesine yönelik kontrolü elinde tutmasını ve yaşama uyum sağlamasını temin etmektedir (Aksoy ve Tozduman-Yaralı, 2012; Ertürk, 2013; Üredi ve Erden, 2009).

Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini düzenlemelerinde öğrenme stratejilerini kullanmaya motive olmaları başarıyı sağlayan önemli bir etkidir. Bu doğrultuda öğrencilerin kendilerini motive edebilmesi, öz yeterlilik, başarmak istediğine dair inanç, okul, aile ve arkadaş ortamı faktörlerinden etkilenmektedir (Üredi ve Erden, 2009). Derslerinde başarısız olan öğrencilerin, başarısızlıklarının ardında öz düzenleme becerilerinin yetersiz kalması bulunabilir. Eğitimciler, böyle durumlarda öğrencilere kendi öğrenme deneyimlerini tanımlarına yönelik fırsat sağlamalı, sınıf ortamında öğrencileri aktif konuma getirmeli ve motive etmelidir. Bunların yanı sıra eğitimcilerin öz düzenleme becerilerini sınıfta sergileyerek öğrencilere model olması da gerekli görülmektedir (Yılmaz, 2016). Diğer okullar gibi imam hatip liselerinin de bir diğer önemli misyonu öğrencilerine öz düzenleme becerisi kazandırmaktır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, imam hatip liselerinde eğitim gören öğrencilerin karakter gelişimi ve algılanan öz düzenleme becerisi ile okul iklimi algısı değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirleme ve algılanan öz düzenleme ile okul iklimi algısı değişkenlerinin karakter gelişimini yordama düzeylerini tespit etme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Eğitim ve öğretimin önemli amaçlarından birisi de, öğrencilerin temel insani değerleri benimsemesidir. Ancak imam hatip liselerinin gerek vizyonu ve gerekse toplumdaki karşılığı bu durumu imam hatipler açısından daha önemli bir hale getirmektedir. Çünkü imam hatip liselerini diğer okullardan farklı kılan durumlar söz konusudur. İmam hatip liselerini diğer okullardan ayıran temel nokta, bu okulların idealize ettiği insan ya da nesil tasavvurudur. Bu tasavvurun kökleri bizatihi kendi tarihsel serüveni de saklıdır. Zira toplum imam hatip liselerini sahiplenmiş ve bu okullardan çeşitli beklentiler içine girmiştir. Bunlardan en önemlisi de karakterli bireylerin yetişmesidir. Bu çalışma bu noktada önem arz etmektedir. Zira diğer okullardan farklı bir okul iklimi ülküsüyle yola çıkan ve toplum nezdinde de bu beklentilerin olduğu imam hatip liselerindeki iklimin karakter üzerindeki etkisini araştırmak bu okulların işlevselliği açısından oldukça önemlidir. Bütün bu durumlardan yola çıkarak denilebilir ki bu çalışma, imam hatip liselerinin sahip olduğu okul ikliminin ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerin algılanan öz düzenleme becerilerinin karakter gelişimi üzerindeki etkisini inceleme açısından, hem araştırmacılara hem imam hatip liseleri yöneticilerine hem de imam hatip liselerinin daha başarılı nesiller yetiştirmesi için emek veren kesimlere bir nebze de olsa yol gösterici mahiyette olacaktır.

Problem Cümlesi

Bu araştırma, imam hatip liselerinde eğitim gören öğrencilerin karakter gelişimi ve algılanan öz düzenleme becerileri ile okul iklimi algısı değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirleme ve algılanan öz düzenleme ile okul iklimi algısı değişkenlerinin karakter gelişimini yordama düzeylerini tespit etme amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki soruya cevap aranmıştır.

İmam hatip liselerinde öğrenim gören bireylerin, algılanan öz düzenleme ve okul iklimi ölçeklerinden aldıkları puanlar karakter gelişimi düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Alt Problem Cümleleri

(i) Karakter gelişimi ile algılanan öz düzenleme arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (ii) Karakter gelişimi ile okul iklimi algısı ile arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (iii) Algılanan öz düzenleme becerileri ile okul iklimi algısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (iv) Öğrencilerin karakter gelişimleri hangi düzeydedir? (v) Öğrencilerin öz düzenleme becerileri hangi düzeydedir? (vi) Öğrencilerin okul iklimine

ilişkin algıları hangi düzeydedir? (vi) Öğrencilerin karakter gelişimleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmaya ilişkin yöntemin anlatıldığı bu bölümde, sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırma Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modelinde yordayıcı korelasyonel desen kullanılmıştır. Belirli bir konu hakkında evrenin tutum ve görüşlerini evrenden alınan örneklem üzerinde sayısal ifadelerle görme imkânı tanıyan tarama araştırması, bireyin davranışlarına dair bilgi edinmemizi, düşünceleri ve tutumları gibi doğrudan gözlenemeyen değişkenlerle ilgili de veri toplamamızı sağlamaktadır (Creswell, 2017a; Kuş, 2007).

İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişkenin birlikte artması, azalması veya bir değişken artarken diğerinin azalması şeklinde değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini belirlemek üzere kullanılmaktadır. İki değişken arasında ilişkinin olması, değişkenler arasındaki neden sonuç bağlantısı için ipuçları sağlamakla beraber tek başına değişkenler arasındaki nedenselliği ortaya çıkarmada yeterli olamamaktadır (Böke, 2010; Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). İlişkisel tarama modelini uygulayan araştırmacılar, deneysel araştırmalarda olduğu gibi değişkenleri kontrol altına almaya çalışmadan sadece iki veya daha fazla değişkenin puanları arasında ilişkinin olup olmadığını saptamaktadır (Creswell, 2017b).

Yordayıcı korelasyonel desen, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaktan ziyade araştırmacıların bazı değişkenleri tahmin edici olarak kullanıp sonuca ulaştığı bir araştırma metodudur (Creswell, 2017b).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada, genel evrene ulaşmanın güç olması sebebiyle çalışma evreni kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilinde bulunan imam hatip liselerinde öğrenim gören bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenin özelliklerini yansıtacak temsil gücüne sahip .05 güven aralığında seçilen 414 bireyden oluşmaktadır. Bireylerin örnekleme seçilmesinde imam hatip liselerinde öğrenim görmeleri kriter olarak alınmıştır.

Araştırmada olasılığa dayalı örnekleme türlerinden küme örnekleme kullanılmıştır. Küme örnekleme tek tek bireyler ile değil, seçkisiz olarak seçilen gruplar üzerinden yapılan örnekleme yöntemidir (Özen ve Gül, 2007). Araştırmanın örneklemini,

İstanbul'daki imam hatip liseleri içerisinde küme örnekleme yöntemiyle seçilen 4 imam hatip lisesi oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturulurken (i) İstanbul ilindeki 38 ilçenin küme olarak belirlenmesi, (ii) bu kümeler içerisinde seçkisiz olarak tek bir ilçenin seçilmesi (iii) seçilen ilçede yer alan imam hatip liselerinin listesi elde edilerek her birinden seçkisiz olarak örneklemelerin belirlenmesi adımları izlenmiştir.

Katılımcıların 260'ı (%62,8) kız, 154'ü (%37,2) erkektir. Katılımcıların 105'i (%25,4) 9. sınıf, 68'i (%16,4) 10. sınıf, 137'si (%33,1) 11. sınıf, 104'ü (%25,1) 12. sınıf öğrencisidir (Bkz. Tablo 1).

Veri Toplama Araçları

Algılanan Öz Düzenleme Ölçeği. Arslan ve Gelişli (2015) tarafından bireylerin öz düzenleme becerilerini tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 16 maddeden ve 2 faktörlü yapıdan oluşmaktadır. Algılanan Öz Düzenleme Ölçeği, 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri "(1) Hiçbir zaman, (2) Nadiren, (3) Ara sıra, (4) Çoğunlukla, (5) Her zaman" şeklinde puanlanmakta ve içerisinde ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin öz düzenleme becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Arslan ve Gelişli (2015) tarafından Sakarya'daki farklı okullarda öğrenim gören ve yaşları 12-13 arasında değişen 604 ortaokul öğrencisinin oluşturduğu bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekte yer alan 16 maddenin "açık olma" ve "arayış" olarak tanımlanan 2 faktörde toplandığı sonucuna ulaşılmış ve aralarındaki korelasyon değeri .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri .95 ve Bartlett testinin sonucu 2388.664 çıkmıştır. Algılanan Öz Düzenleme Ölçeği'nin Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik kat sayısı, açık olma alt ölçeği için .84, arayış alt ölçeği için .82 ve ölçeğin bütünü için .90 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğin öğrencilerin öz düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla kullanılabilir geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmıştır.

Okul İklimi Ölçeği (OIÖ). Çalık ve Kurt (2010) tarafından öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak okul iklimini betimleme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, Ankara ili merkez ilçelerindeki 3 ilköğretim okulunda öğrenim gören 482 öğrenciden oluşan bir örneklem grubunda gerçekleştirilmiştir. Ölçek 22 maddeden ve 3 faktörlü yapıdan oluşmaktadır. Okul İklimi Ölçeği (OIÖ), 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri "(1) Hiçbir zaman, (2) Nadiren, (3) Ara sıra, (4) Çoğunlukla, (5) Her zaman" şeklinde puanlanmaktadır. Çalışmada yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekte yer alan 22 maddenin 3 faktörde toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu faktörler (1) destekleyici öğretmen davranışları, (2) başarı odaklılık, (3) güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimidir. Maddelerin faktör yük değerleri 3 faktörlü yapıda 0.45 ile 0.85 arasında değişmektedir. Üç alt boyuttan oluşan ölçeğin açıkladığı toplam varyans değeri 44.78'dir. Ölçeğin

Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik kat sayısı, destekleyici öğretmen davranışları faktörü için .79, başarı odaklılık faktörü için .77, güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi faktörü için .85 ve ölçeğin bütünü için .81 olarak bulunmuştur. Her faktör için toplam madde korelasyon katsayıları .33 ile .67 arasında değişmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğin öğrencilerin okul iklimi algısını ölçmek amacıyla kullanılabilecek geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

Karakter Gelişim İndeksi (KGİ). Liston (2014) tarafından ergenlerin karakter gelişim özelliklerini geçerli ve güvenilir bir şekilde değerlendirmek üzere geliştirilen Karakter Gelişim İndeksi (KGİ), Ekşi, Demirci, Kaya ve Ekşi (2017) tarafından da Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, İstanbul’da çeşitli liselerde öğrenim gören ve yaşları 14-18 arasında değişen 318’i kız, 280’i erkek 604 öğrenciden oluşan bir örnekleme incelenmiştir. Ölçek 55 maddeden ve 11 boyutlu yapıdan oluşmaktadır. Karakter Gelişim İndeksi (KGİ), 5’li Likert tipi ölçektir. Ölçek maddeleri “(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda ölçekte yer alan 55 maddenin 11 boyut altında toplanmasının kabul edilebilir düzeyde uyum verdiği görülmüştür. Bu boyutlar kararlılık, alçak gönüllülük, iyimserlik, nezaket, yakınlık, sakinlik, cesaret, bilgelik, maneviyat, affedicilik, dürüstlüktür. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda ölçekteki maddelerin faktör yüklerinin .30 ile .80 arasında değiştiği görülmüştür. Karakter Gelişim İndeksi’nin (KGİ) ölçüt bağlantılı geçerlilik özelliklerinin belirlenmesi için İnsani Değerler Ölçeği’nin (İDÖ) puanları ile Karakter Gelişim İndeksi’nin (KGİ) puanları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik kat sayısı, kararlılık alt boyutu için .79, alçak gönüllülük alt boyutu için .60, iyimserlik alt boyutu için .83, nezaket alt boyutu için .71, yakınlık alt boyutu için .65, sakinlik alt boyutu için .72, cesaret alt boyutu için .73, bilgelik alt boyutu için .78, maneviyat alt boyutu için .74, affedicilik alt boyutu için .74, dürüstlük alt boyutu için .62, ölçeğin bütünü için .92 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar, Karakter Gelişim İndeksi’nin (KGİ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik özelliklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu ve bilimsel araştırmalarda kullanılabileceğini ortaya koymuştur.

Kişisel Bilgi Formu. Bu form, katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim durumu, akademik başarı düzeyi, ailenin gelir düzeyi gibi kişisel bilgilerinin toplanması amacıyla hazırlanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama araçları olarak kullanılan “Algılanan Öz Düzenleme Ölçeği”, “Karakter Gelişim İndeksi (KGİ) ve “Okul İklimi Ölçeği” imam hatip liselerinde öğrenim gören 414 kız ve erkek öğrenci üzerinde gönüllülük esasına bağlı kalınarak uygulan-

mıştır. Katılımcı sayısınınca çoğaltılan ölçekler araştırmacı tarafından dağıtılıp toplanmıştır. Araştırmacı, uygulamanın güvenilirliği ve geçerliliğini sağlama hususunda uygulama hakkında sözlü açıklamalarda bulunmuştur. Araştırmada veri toplama araçları, Ataşehir ilçesindeki Esatpaşa Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Ataşehir Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Esatpaşa Anadolu İmam Hatip Lisesi, Cahit Zarifoğlu İmam Hatip Lisesi'ndeki tüm sınıf düzeylerine uygulanmıştır. Uygulamanın yapıldığı gün ders saatinde sınıfta hazır bulunan öğrencilerin katılım sağladığı uygulama yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Mayıs 2018'de tamamlanan uygulamada elde edilen veriler üzerindeki istatistiksel işlemler ilgili bilgisayar programları yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Analizin ilk aşamasında, elde edilen verilerin daha kolay yorumlanması için gereken düzenlenme SPSS 20.0 Paket Programı ile sağlanmış ve bu işlemin ardından veriler üzerinde korelasyon analizi ve Bağımsız Gruplar *t*-Testi uygulanmıştır. Analizin ilk aşamasında, elde edilen verilerin daha kolay yorumlanması için gereken düzenlenme SPSS 20.0 Paket Programı ile sağlanmış ve bu işlemin ardından veriler üzerinde korelasyon analizi ve Bağımsız Gruplar *t*-Testi uygulanmıştır. Daha sonra modeli test etmek için AMOS 20. paket Programı kullanılmıştır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, analize geçilmeden önce uç değerlerin olup olmadığı kontrol edilmiştir. İlk aşamasının tamamlanmasıyla araştırmacının amacını sağlamaya yönelik analizlere geçilmiştir. Katılımcıların üç ölçme aracından aldıkları puanların ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (ss) değerleri hesaplanmış, bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. Algılanan öz düzenleme, okul iklimi algısı ve karakter gelişimi değişkenlerinin toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek amacıyla Pearson çarpım moment korelasyon katsayısı analizi yapılmış, anlamlılığı $p > .05$ düzeyinde sınanmış ve ulaşılan bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. İki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar *t*-Testi yapılmıştır. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı $p > .05$ düzeyinde sınanmış ve ulaşılan bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. Bağımsız değişkenler olan okul iklimi ve algılanan öz düzenleme değişkenlerinin karakter gelişimini yordama düzeyine ulaşma amacıyla Regresyon analizi uygulanmış ve elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

Bulgular

Tablo 1
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Tablolar	Gruplar	F	%
Cinsiyet	Kız	260	62,8
	Erkek	154	37,2
	Toplam	414	100,0
Sınıf	9. sınıf	105	25,4
	10. sınıf	68	16,4
	11. sınıf	137	33,1
	12. sınıf	104	25,1
	Toplam	414	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan imam hatip lisesi öğrencilerinin %62,8’ini (260) kız öğrenciler, %37,2’sini (154) erkek öğrenciler teşkil etmektedir. Öğrencilerin sınıflarına göre dağılımı ise %25,4’ü (105) 9. sınıf, %16,4’ü (68) 10. sınıf, %33,1’i (137) 11. sınıf ve %25,1’i (104) 12. sınıf şeklindedir.

Tablo 2
Örneklemin Ölçeklerden Almış Olduğu Puanların Ortalama, Standart Sapma ve Puan Aralıkları

Değişkenler	Ort.	S	Puan Aralığı	Max-Min Puan Aralığı
Karakter gelişimi	211,11	25,23	144-275	55-275
Okul iklimi	62,71	8,81	42-85	22-110
Algılanan öz düzenleme	57,90	8,78	36-80	16-80

Tablo 2’de, örneklem grubunun her bir ölçekten aldıkları puan ortalamaları, standart sapma puanları ve puan aralıkları görülmektedir. Buna göre karakter gelişimi için ortalama 211,11, standart sapma 25,23 ve puan aralıkları ise 144-275 olarak bulunmuştur. Okul iklimine ait değerler ortalama 62,71, standart sapma 8,81 ve puan aralığı 42-85 olarak tespit edilmiştir. Algılanan öz düzenlemede de ortalama 57,9, standart sapma 8,78 ve puan aralığı ise 36-80 olarak hesaplanmıştır. İmam hatip lisesi öğrencilerinin karakter gelişiminden aldıkları toplam puanlar, ortalamanın (165 puan) oldukça üstündedir. Bu sonuç, imam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin karakter gelişimi bakımından iyi bir durumda olduklarını göstermektedir. Okul iklimi ortalama

Tablo 3
Karakter Gelişimi Ölçeği Alt Boyutlarından Nezaket, Sakinlik, Cesaret ve Maneviyatın Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{X}	ss	Sh $_{\bar{X}}$	t-Testi		
						t	Sd	p
Nezaket	Erkek	154	20,46	3,61	,29	-4,81	412	.000
	Kız	260	22,01	2,84	,17			
Sakinlik	Erkek	154	17,27	3,62	,29	3,36	412	.001
	Kız	260	16,02	3,67	,22			
Cesaret	Erkek	154	19,33	3,19	,25	4,33	412	.000
	Kız	260	17,89	3,32	,20			
Maneviyat	Erkek	154	19,78	3,38	,27	-2,72	412	.001
	Kız	260	20,64	2,89	,17			

puanına bakıldığında ortalamaya yakın (66 puan) bir değerde oldukları görülmektedir. Algılanan öz düzenleme becerileri ise yine ortalamanın (48 puan) üzerindedir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi örneklem grubunu oluşturan imam hatip lisesi öğrencilerinin nezaket, sakinlik, cesaret ve maneviyat alt puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Grup *t*-Testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Tablodan da anlaşılacağı üzere nezaket ve maneviyat alt boyutlarındaki farklılık kız öğrenciler lehinedir ($t_{\text{nezaket}} = -4,81; p < .001$; $t_{\text{maneviyat}} = -2,72; p < .001$). Sakinlik ve cesaret alt boyutlarındaki farklılık ise erkek öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur ($t_{\text{sakinlik}} = 3,36; p < .001$; $t_{\text{cesaret}} = 4,33; p < .001$).

Tablo 4

Karakter Gelişimi, Okul İklimi ve Algılanan Öz Düzenleme Ölçekleri Güvenirlik Katsayıları

Değişken	Cronbach's Alpha Değeri
Karakter Gelişimi	,917
Okul İklimi	,808
Algılanan Öz Düzenleme	,784

Tablo 4'e bakıldığında karakter gelişimi, Okul İklimi ve Algılanan Öz Düzenleme Ölçekleri için Cronbach's Alpha katsayılarının sırasıyla ,917; ,808; ,784 olduğu görülmektedir. Elde edilen bu değerlerin her birinin Büyüköztürk'ün (2007) belirttiği ($> .70$) değerinin üzerinde olması, çalışmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir.

Tablo 5

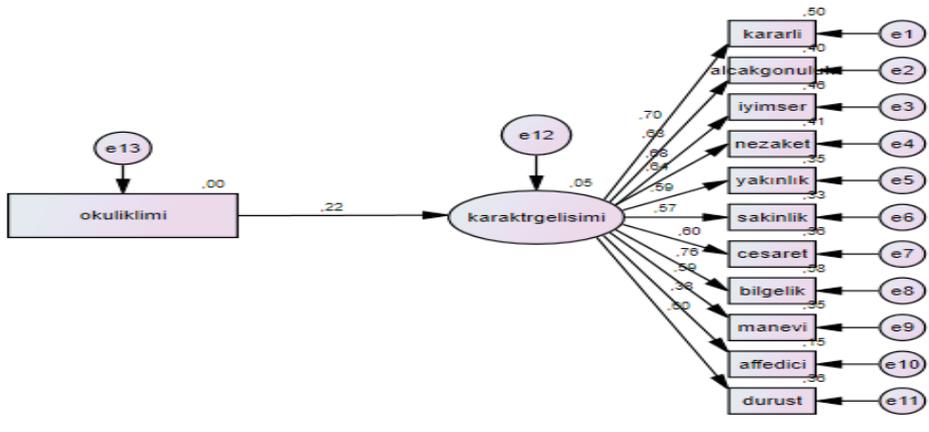
Araştırmanın Değişkenlerine Ait Ortalama, Standart Sapma, Korelasyon ve Güvenirlik Değerleri

Değişkenler	Ort.	S	1	2	3
1. Karakter Gelişimi	211,16	25,23	1,00		
2. Okul İklimi	62,71	8,81	,201**	1,00	
3. Algılanan Öz Düzenleme	57,90	8,78	,571**	,338**	1,00

** $p < .001$ düzeyinde anlamlı.

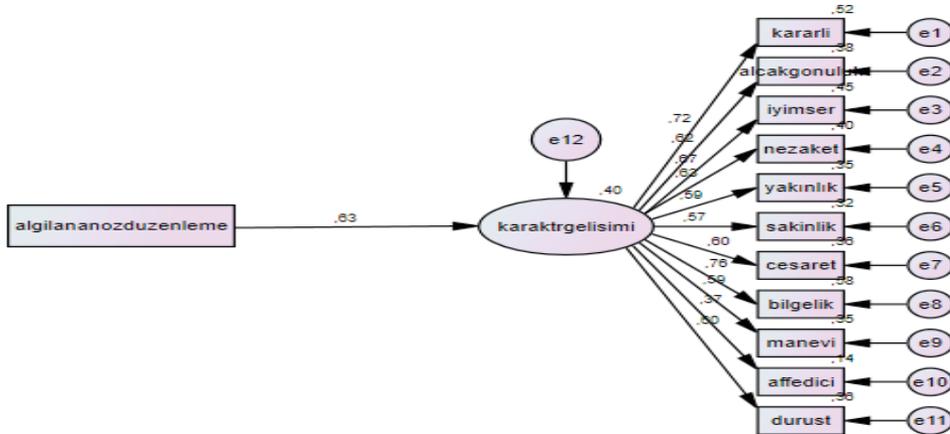
Tablo 5'te, araştırmaya dâhil edilen değişkenlere ait ortalama değer, standart sapma değeri ve Pearson korelasyon katsayısı gösterilmektedir. Tablo 5'te okul iklimi ve algılanan öz düzenleme değişkenlerinin hem bağımlı değişken olan karakter gelişimi ile ilişkilerine hem de kendi aralarındaki ilişkiye ait değerlere yer verilmiştir. Bu korelasyon analizi sonuçlarına göre karakter gelişimi değişkeninin, okul iklimi ($r = .21, p < .001$) ve algılanan öz düzenleme ($r = .57, p < .001$) ile olumlu yönde ilişkili olduğu raporlanmıştır. Okul iklimi ile algılanan öz düzenleme arasındaki ilişki ise ($r = .38, p < .01$) olarak tespit edilmiştir.

Çalışmanın asıl amacı doğrultusunda oluşturulan YEM modeli üzerinden bağımsız değişkenler olan okul iklimi ve algılanan öz düzenlemenin karakter gelişimini yordama düzeyine bakılmıştır. Oluşturulan modelin AMOS 20 Paket Programı'nda test edilmesinin ardından aşağıda yer alan üç model şekillendirilmiştir.



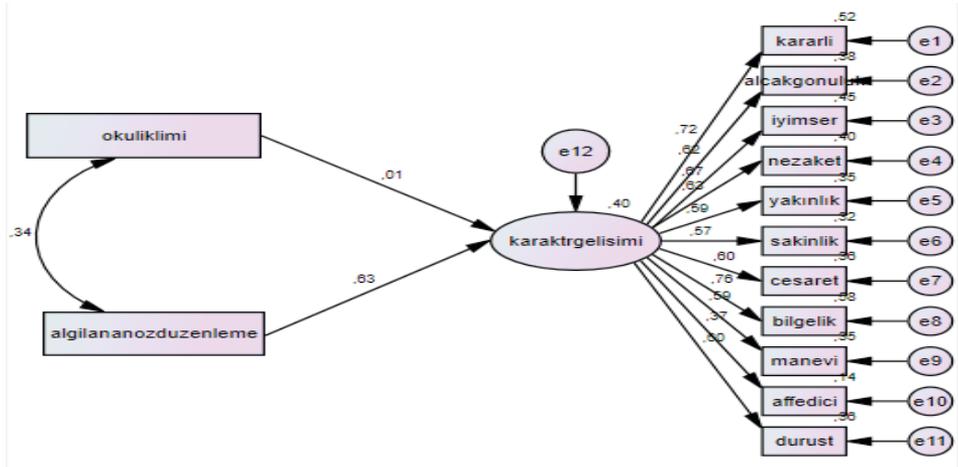
Şekil 1. Okul iklimi ve karakter gelişimi arasındaki ilişkinin test edildiği model.

Şekil 1’de, okul iklimi değişkeninin karakter gelişimini %5 civarında açıkladığı görülmektedir. Standardize edilmiş regresyon değerlerine göre okul iklimi ile karakter gelişimi arasındaki ilişki ($r = ,22, p < .01$) düzeyindedir.



Şekil 2. Algılanan öz düzenleme ve karakter gelişimi arasındaki ilişkinin test edildiği model.

Şekil 2 incelendiğinde, algılanan öz düzenleme değişkeninin karakter gelişimini %40 civarında açıkladığı fark edilmektedir. Standardize edilmiş regresyon değerlerine göre algılanan öz düzenleme ile karakter gelişimi arasındaki ilişki ($r = ,63, p < .001$) düzeyindedir.



Şekil 3. Okul iklimi ve algılanan öz düzenleme değişkenlerinin karakter gelişimini yordama düzeyini belirlemek için yapılan YEM analizi.

Yapılan YEM analizi sonucunda, okul iklimi ve algılanan öz düzenleme değişkenlerinin karakter gelişimini %40 civarında yordadıkları anlaşılmıştır. Bu da sosyal bilimler için kabul edilebilir bir değer sayılmaktadır. Standardize edilmiş regresyon değerlerine bakıldığında, okul ikliminin aradaki ilişkiyi ($r = .01$; $p < .828$) düzeyinde ve algılanan öz düzenlemenin aradaki ilişkiyi ($r = .63$; $p < .001$) düzeyinde açıkladığı görülmektedir. Analizin en dikkat çekici sonucu ise tek başına $r = .22$ düzeyinde karakter gelişimini açıklayan okul iklimi değişkeninin algılanan öz düzenlemeyle beraber modele katıldığında $r = .01$ düzeyine kadar gerilemiş olmasıdır. Bu sonuç, algılanan öz düzenlemenin okul ikliminin açıkladığı varyansı da kapsadığını göstermektedir. İki değişkenin karakter gelişimini yordama düzeyleri için yapılan modelin FIT değerlerine Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6

Standart Uyum İyiliği Ölçütleri ve Araştırma Sonuçlarının Karşılaştırılması

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırmada Elde Edilen Uyum Değerleri
c2/df	$0 \leq c2/df \leq 2$	$2 \leq c2/df \leq 3$	2.879
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.072
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.067
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0.902
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0.902
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	0.910
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$	$0.85 < RFI < 0.90$	0.860

Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere uyum iyilik ölçütleri modeli doğrulamaktadır (Chi-square / Sd = 2.879; RMSEA = .072; SRMR = .0067; NFI = .902; CFI = .902; GFI = .910; RFI = .86).

Tartışma

Bu bölümde yapılan çalışma sonucunda ulaşılan bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan literatür taramasında okul iklimi, öz düzenleme becerileri ve karakter gelişimi değişkenlerinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple çalışma sonucunda ulaşılan bulguların benzer çalışmalarla ilişkilendirilerek tartışılması ve yorumlanması yoluna gidilmiştir.

Çalışmanın katılımcılarına bakıldığında kız öğrencilerinin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısından fazla olması ve dahası kız imam hatip liselerinden de verilerin toplanmış olmasından kaynaklanmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde, imam hatip öğrencilerinin karakter gelişimi ölçeğinden aldıkları puanların oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, imam hatip liselerindeki öğrencilerin yüksek düzeyde bir karakter gelişimine sahip olduklarını göstermektedir. Ülken (2011) nitelikli bir eğitimden beklenenin, bireyin hayatında uzun yıllar boyunca süregelen, ahlak adalet ve dinî değerlerin huy ve karakter hâline getirmesidir. İmam hatip öğrencilerinin Okul İklimi ve Algılanan Öz Düzenleme Ölçekleri puanlarına bakıldığında, öğrencilerin Okul İklimi Ölçeği'nden aldıkları ortalama puanın ortalama bir değere sahip olduğu görülmektedir. Algılanan Öz Düzenleme puanları ise ortalamanın üzerine çıkmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta, öğrencilerde okul iklimi algısının belirgin bir şekilde ayrışmamış olmasıdır.

Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda kız öğrencilerin Karakter Gelişimi Ölçeği'nin nezaket ve maneviyat alt boyutlarındaki puan ortalamalarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşın erkek öğrencilerin de karakter gelişimi ölçeğinin sakinlik ve cesaret alt boyutlarındaki puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Literatürde yer alan konuyla ilgili çalışmalardan bazıları bu çalışmada ulaşılan bulguları destekler niteliktedir. Yüksel (2012) tarafından ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin ahlaki olgunluk düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Akgün (2013) ise yaptığı çalışmada insani değerleri benimseme ve bu değerlere uygun davranışlar sergileyebilme durumunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna varmıştır. Söz konusu çalışmaya göre kız öğrencilerin sorumluluk, dostluk-arkadaşlık, barışçı olma, saygı, hoşgörü ve dürüstlük gibi insani değerleri benimseme düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Totan, Aysan ve Bektaş (2010) tarafından yapılan araştırma kapsamında öğretmenlerin mizaç ve karakter düzeyleri incelenmiş ve yenilik arayışı, sebat etme, kendi kendini yönetme, kendini aşma mizaç ve karakter boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, iş bir-

liği yapma alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkarılmıştır.

Yapılan çalışma kapsamında öz düzenleme becerileri, karakter gelişimi ve okul iklimi değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiş ve karakter gelişimi ile öz düzenleme değişkenleri arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kabakçı (2013) konuyla ilgili bir araştırmasında yaşam coşkusu karakter gücünün akademik başarıyı negatif yönde; öğrenmeye açık oluş, maneviyat, liderlik, sebatkârlık, merak, affedicilik karakter güçlerinin ise akademik başarıyı pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Literatür taramasında karakter güçleri ve karakter eğitimi uygulamalarını değerlendirme değişkenlerinin öznel iyi oluş ile ilişkilendirildiğini gösteren çalışmalara da rastlanmıştır. Bu minvalde gerçekleştirilen çalışmalardan Şirin ve Ulaş'a (2015) ait olan araştırma, ortaokul öğrencilerinin Karakter Eğitimi Uygulamalarını Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya çıkarmıştır. Literatürde karakter güçlerinin öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordadığını gösteren başka araştırmalar da mevcuttur (Kabakçı, 2013; Toner, Haslam, Robinson ve Williams, 2012).

Yine istatistiksel işlemler sonucunda okul iklimi ile karakter gelişimi değişkenlerinin arasında düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, doğrudan okul iklimi değişkeninin öz düzenleme becerileri ve karakter gelişimi değişkenleri ile ilişkisini konu alan bir araştırma var olmamakla beraber okul iklimi değişkeninin okul ortamındaki şiddet ve saldırganlık durumuyla birlikte ele alındığı araştırmaların bulunduğu görülmüştür. Şam'ın (2017) gerçekleştirdiği araştırmada, ergenlerin siber zorba ve siber mağdur olma durumlarının okul iklimi alt boyutlarından öğretmen desteği ve olumlu arkadaş etkileşimi ile negatif yönde, okul iklimi alt boyutlarından katı disiplin ve güvenlik sorunları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Serficelli (2015) tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik olarak yapılan araştırmada okul iklimi alt boyutlarından güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşiminin saldırganlık puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı; ancak okul iklimi alt boyutlarından destekleyici öğretmen davranışları ve başarı odaklılık değişkenlerinin saldırganlık puanlarını anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Karaman'a (2011) ait çalışmada, okulun fiziksel imkânlarının yeterli düzeyde olmamasının okuldaki şiddet davranışlarını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalar, öğrencilerin okul iklimi algısı ile saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Ayık, 2014; Güçkıran, 2008). Sınıf, okul türü ve çevresel güvenlik değişkenlerinin öğrencilerin saldırganlık düzeyleriyle ilişkisini araştıran Nair (2014) ise ergenlerle yaptığı çalışmada söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucunu almıştır.

Okulda karakter eğitime yönelik çalışmaların öğrencilerin karakter gelişimini olumlu yönde etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur. Yalız'a (2011) ait deneysel çalışma sonucunda, öğrencilerin karakter gelişimi için gerçekleştirilen belirlenmiş fiziksel etkinliklerin deney grubundaki öğrencilerin karakter gelişimlerinde olumlu yönde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dilmaç (1999) da araştırmasında ilköğretim öğrencilerine verilen insani değerler eğitiminin öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Aynı düzlemdeki çalışmalar arasında yer alan Akgül'ün (2013) araştırması, öğrencilerin okul iklimi algılarıyla insani değerleri benimseme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya çıkarırken Bektaş, Naıçacı ve Karadağ'ın (2014) araştırması da öğrenciler tarafından algılanan evrensel değerler puanları ile okul iklimi alt boyutlarından destekleyici öğretmen davranışları, başarı odaklılık ve güvenli öğrenme ortamı değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bunlara koşut bir diğere çalışma ise Kızılaslan'ın (2017) fiziksel ve sosyal açıdan olumlu iklime sahip olan okulların öğrencilerinin kişilik gelişimini olumlu yönde etkilediğini sonucunu aldığı araştırmasıdır.

Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda okul iklimi ile algılanan öz düzenleme değişkenleri arasında orta düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Literatürde de okul iklimi ile akademik başarı arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalara rastlanabilmektedir (Geleta, 2017; Jones ve Shindler, 2016; Niebuhr, 1995; Shindler, Taylor, Jones, Cardenas ve Williams, 2016). Bunlardan Taşcı'nın (2013) araştırması, okulun sahip olduğu fiziksel ve sosyal olanakların akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Maxwell (2016) de yapmış olduğu çalışmayla okulun sosyal ikliminin, öğrencilerin devamsızlık durumlarını ve standart test puanlarını yordadığı bulgusunu elde etmiştir. Bahçetepe (2013) tarafından yapılan araştırmada, okul ikliminin destekleyici öğretmen davranışları ve başarı odaklılık alt boyutları ile akademik başarı arasında güçlü bir ilişki olduğu, fakat okul ikliminin güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran iletişimi boyutlarının akademik başarı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım'a (2017) ait araştırmada ise öğrencilerin güvenli okul algısı ile akademik başarıları arasında orta düzeyde ilişki olduğu, ancak öğretmenlerin güvenli okul algısı ile öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Bununla birlikte Şenel'in (2015) çalışmasında, öğretmenlerin okul iklimine yönelik algılarının olumlu olmasının okul etkililiğini arttırdığı belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle bu çalışmayla okul iklimi ile okul etkililiği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sulu-Çavumirza (2012) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin algıladıkları okul iklimi ile SBS puanları arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Doğan'ın (2011) genel lise öğrencileriyle yapmış olduğu araştırma, tüm okul üyelerinin birlikte oluşturmuş olduğu olumlu iklimin, eğitim ve öğretim çalışmalarına zarar verecek davranışların önlenmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Kentsel düzeyde yoksul

İlköğretim okulu öğrencilerinin akademik başarılarının aile, birey ve okul değişkenleri açısından ele alındığı bir araştırmanın sonuçlarına göre okul özellikleri, öğretmen-öğrenci oranı, sınıf boyutu, hizmet içi öğretmen eğitimi ve öğretmen eğitim düzeylerini içeren okul kalitesine ilişkin değişiklik, öğrencilerin akademik başarılarında %4,3'lük bir etki yapmaktadır (Engin-Demir, 2009).

Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda algılanan öz düzenleme ile okul iklimi değişkenlerinin karakter gelişimini %40 düzeyinde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Akgül'ün (2013) yapmış olduğu araştırma sonucunda okul iklimi algısının öğrencilerin insani değerleri benimsemesinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bektaş, Nalçacı ve Karadağ'ın (2014) araştırmasına göre ilköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algıları evrensel değer algılarını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bütün bu sonuçlar birlikte ele alındığında, imam hatip öğrencilerinin özellikle öz düzenleme becerilerinin karakter gelişimini yordadığı görülmektedir. Dikkat çekici nokta ise okul ikliminin, karakter gelişimini olumlu anlamda yordamamasıdır. Özellikle imam hatip liselerinin önemli vizyon ve misyonlarından biri olan, farklı bir okul iklimi oluşturma çabası bu veriler neticesinde iyi bir düzeyde doğrulanamamıştır. Bu sonuca dayanarak imam hatip liselerinin vizyon ve misyonlarına uygun niteliklerde özgün bir okul iklimi oluşturma çabalarının hâlihazırda istenen düzeyi sağlamadığı söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bulgulara nazaran aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- İmam hatip okullarının diğer okullarla benzer değişkenler üzerinden bir karşılaştırması yapıldığı takdirde bu okulların ayırt edici özelliklerinin daha net görülebileceği düşünülmektedir. Zira bu çalışma sadece Ataşehir ilçesindeki belirli sayıda imam hatip liselerinde yapılmıştır. Farklı il ve ilçelerdeki imam hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerle yapılabilir.
- Okul İklimi Ölçeği'nden elde edilen puanların orta düzeyde kalmasının nedenleri, nitel bir çalışma yapılarak irdelenebilir. Böylece imam hatip liselerinde pozitif bir okul iklimi oluşturmaya yönelik olarak daha kapsamlı bilgi edinilmesi mümkün olabilecektir.
- Bu araştırmanın bulguları, okul iklimi ve öz düzenleme becerisinin karakter gelişimini yordaması ile sınırlıdır. Karakter gelişimini yordayıcı farklı değişkenlerle de çalışma yapılabilir.
- Öz düzenleme becerileri, okul iklimi ve karakter gelişimi değişkenlerinin sosyoekonomik düzey açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere bu çalışma farklı sosyoekonomik düzeye sahip olan bölgelerde tekrarlanabilir.
- Literatür taraması sonucunda okul iklimiyle ilgili yapılan çalışmaların daha çok ilköğretim seviyesine odaklandığı ve öğrencilerden ziyade okulun diğer üyelerine yönelik olduğu görülmüştür. Dolayısıyla okul ikliminin farklı değişkenlerle ilişkisini

ele alan çalışmaların ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak yapılmasının konuya ait perspektifi genişletebileceği düşünülmektedir.

- Gençlerin karakter gelişiminin önemli yordayıcısı olan öz düzenleme becerisinin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik olarak aile ve öğretmenler tarafından eğitimler verilebilir. Karakter gelişiminin yordayıcısı olan olumlu okul ikliminin oluşmasını engelleyen risk faktörlerinin belirlenmesi ve bunlara ilişkin gerekli çalışmaların yapılması önerilebilir. Olumlu okul ikliminin temini için okulun bütün üyelerine eğitimler verilebilir.
- Nihayet eğitim sistemimizin güzide kurumlarından imam hatip liseleriyle ilgili daha çok çalışmanın yapılması, bu okulların gerek öğrencilerine gerek buldukları çevre ve topluma gerekse mezunları aracılığıyla bütün ülkeye daha faydalı olabilmesi bakımından büyük bir önem arz ettiği söylenebilir.

Extended Abstract

Imam Hatip High School Students' Self-Regulation Skills as Predictors of Their Character Development and Perceived School Climate*

Halil Ekşi¹Nesrullah Okan²Ayşe Sena Ayhan³**Abstract**

The aim of this study is to determine whether a relationship exists among the variables of students' character development, self-regulation skills, and perceived school climate in Imam Hatip High School and between the variables of their levels of character development and perceived school climate with self-regulation skills. The individuals who participated in the research study at Imam Hatip High Schools in Istanbul. The research group consists of 414 individuals (260 girls and 154 boys). The study uses the School Climate Scale (SCS) to determine individuals' perceptions of school climate, the Self-Regulation Questionnaire (SRQ) to determine their self-regulatory skills, the Character Growth Index (CGI) to determine their character development characteristics, and a personal information form to obtain their demographic information. Data have been analyzed using Pearson's product-moment correlation analysis, regression analysis, and the independent t-test. According to the findings of the research, the variables of school climate and perceived self-regulation predict character development at approximately 57% ($r = .13$; $p < .01$). According to the results from the correlation analysis, the variable of character development is seen to positively correlate with school climate ($r = .21$; $p < .001$) and perceived self-regulation ($r = .57$; $p < .001$).

Keywords

Character development • Self-regulation skills • School climate perception • High school students

* This is an extended abstract of the paper entitled "Imam Hatip High School Students' Self-Regulation Skills as Predictors of Their Character Development and Perceived School Climate" published in *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*.

Received: August 2, 2018 / **Accepted:** December 8, 2018 / **OnlineFirst:** December 30, 2018.

1 Department of Educational Science, Atatürk Faculty of Education, Marmara University, Kadıköy, İstanbul 34722 Turkey. Email: h.eksi70@gmail.com

2 **Correspondence to:** Nesrullah Okan, Department of Educational Science, Institute of Educational Science, Marmara University, Kadıköy, İstanbul 34722 Turkey. Email: nesrokan@gmail.com

3 Department of Educational Science, Institute of Educational Science, Marmara University, Kadıköy, İstanbul 34722 Turkey. Email: aysesenaayhann@gmail.com

Imam Hatip Schools, which have undergone various changes starting from the last period of the Ottoman Empire until today and which have maintained their existence within the Ministry of National Education, fulfill important missions and visions in both professional preparation and providing students with higher education (Aşlamacı, 2014; Ünsür, 2005). Having knowledge about the character development, perceptions of school climate, and self-regulation skills of students studying in Imam Hatip Schools, which have these missions and visions, will help researchers gain insight through one way on how much these schools have fulfilled these missions and visions. In this respect, identifying these concepts and emphasizing their importance in Imam Hatip Schools are quite important.

A school with a healthy and positive climate allows professional and vocational interactions to form among teachers by emphasizing teachers' academic accreditation (Çalık et al., 2011). Teachers who work in such an atmosphere develop attitudes related to the benefit and satisfaction of learning, and they emphasize academic success by revealing lofty and achievable goals for the students (Cohen et al., 2009; Ekşi, 2006). A healthy and positive school climate allows administrators, teachers, students, and the assistant personnel who work in the school to love the school and come to school every day willingly (Ekşi et al., 2017). Positive relationships between adults and students are present in schools with healthy, positive climates; value is given and respect shown to each member within the school. A fair, consistent discipline prevails in school and importance is given to family participation in the education and teaching process (Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip, & Erkan, 2010). The school administrator establishes a nurturing and positive relationship with school's teachers and other staff from a professional angle. Teachers feel satisfied by establishing sincere, warm, and supportive relationships with each other (Ekşi, 2006). In this context, Imam Hatip Schools want to have administrators, teachers, and students gain a school climate due to the missions they have undertaken. Based on this school climate, they gain religious-spiritual values and achieve a specific moral standard.

Many problems have come to the agenda because of the collapse of values and cultural degeneration all over the world in the 21st century. An increase has emerged in the frequency of destructive behaviors seen towards the self and others in the younger generation, such as violent dispositions, fraudulence, defying parents and teachers, disregarding social rules, substance abuse, and suicide (Çubukçu, 2012). As a result of research performed in various countries, social fragmentation and conflict have been revealed to be the main reasons for the disintegration that has been occurring in moral values (Sırrı & Mehmedoğlu, 2000). When people with high accumulations of knowledge encounter some negative experiences in life, those without a general understanding of character development are understood to not have strength in moral qualities for being able to cope with these negative experiences (Cafu, 2000). In

addition to being an environment that will support children's cognitive development, schools have also undertaken the task of being a social environment that will support emotional and social development; therefore coping with these negative experiences is the duty and responsibility of schools (Çubukçu, 2012; Destebaşı, 2011). As a mission, Imam Hatip High Schools give much importance to students' character development and at the same time aim to raise generations with good character.

Being motivated to use learning strategies is also an important factor in organizing students' self-learning processes. On this topic, students' beliefs about being able to motivate themselves, self-sufficiency, and desire to succeed are affected by the school, family, and friend environments (Üredi & Erden, 2009). Students who are unsuccessful in their classes can also be found lacking self-regulating skills behind their failures. Educators should provide opportunities directed at having students recognize their own learning experiences in this case, should bring students to an active position in the class environment, and should motivate them. At the same time, educators must be a model to students by also exhibiting self-regulating skills in class (Yılmaz, 2016). In this context, one of the important missions of Imam Hatip Schools is having students gain self-regulation skills.

The Objective, Importance, and Question of the Research

The research has been performed with the aim of determining whether or not a relationship exists among the variables of character development, self-regulation skills, and perceived school climate for students receiving education in Imam Hatip Schools and to detect the predictive levels of the variables of self-regulation and perceived school climate on their character-development. Addressing Imam Hatip students this way is important as they are expected to adopt basic human values. The answer to the question below has been sought in order to reach this general aim.

Findings

As a result of the structural equation modeling analysis that was performed, the variables of school climate and perceived self-regulation are seen to predict around 40% of character development. This is also counted as quite a good level for the social sciences. When looking at the standardized regression values, school climate is seen to explain the intermediary relationship at the level of $r = .01$ ($p < .828$) and perceived self-regulation to explain the intermediary relationship at the level of $r = .63$ ($p < .001$). The most striking result here is this: the variable of school climate, which alone explains character development at the level of $r = .22$, decreases to the level of $r = .01$ when joined to the model together with perceived self-regulation. From this case, perceived self-regulation is seen to also contain the variance that school climate explains.

Results and Discussion

As a result of the performed statistical operations, the conclusion has been reached that the variables of perceived self-regulation and school climate predict character development at the level of 40%. When examining the literature, the perception of school climate is seen as a significant predictor of students' adoption of humane values as a result of the research that Akgül (2013) performed. Primary school students' perceptions of school climate are seen to predict their perception of universal values at a significant level as a result of the research done by Bektaş, Nalçacı, and Karadağ (2014). When discussing all these results together, Imam Hatip students' self-regulation skills in particular are seen to predict their character development at a significant percentage. The point that draws attention is that school climate does not positively predict character development. In particular, the effort to create a different school climate, which is one of the important visions and missions of Imam Hatip Schools, could not be verified at a good level as a result of these data.

The following recommendations can be offered as a result of the findings obtained from these results:

- If a comparison of Imam Hatip Schools with other schools can be made using similar variables, the distinctive features of these three variables can be seen more clearly.
- The reasons for scores obtained from the School Climate Scale remaining at the middle level can be analyzed by performing a qualitative study. Thus more comprehensive knowledge can be obtained about Imam Hatip Schools, where the formation of a positive school climate is expected.
- The sample of the research is composed of students receiving education at Imam Hatip High Schools in Istanbul's Ataşehir district. Performed studies can be done with students receiving education in different districts and in different types of schools.
- The findings of this research are limited by school climate and self-regulation skills' prediction of character development. Studies can also be performed with other variables that predict character development.
- Studies performed for the purpose of seeing whether or not the variables of self-regulation skills, school climate, and character development show significant differences in terms of socioeconomic levels can be repeated in regions possessing different socio-economic levels.
- As a result of the literature review, studies performed on school climate are seen to have been done mostly on the elementary school section and to have been performed in relation to a school's other employees rather than the students. Studies can be performed directed at students in middle-school institutions for the purpose of seeing the relationship of school climate with other variables.

- Family and teacher trainings can be provided directed at developing and supporting self-regulation skills, which are important predictors of character development. Identifying the risk factors that inhibit the formation of positive school climate, which is a predictor of character development, and performing the required studies can be suggested. Trainings aimed at forming a positive school climate can be provided to all members of a school.
- Finally, carrying out many more studies on Imam Hatip Schools, which are one of the well-known institutions of Turkey's education system, is quite important for these schools to be able to become more beneficial.

الملخص الموسع

ادراك المناخ المدرسي ومهارات التنظيم الذاتي كمتوقعين لتطور الشخصية لطلاب ثانوية امام خطيب*

Halil Ekşi

Nesrullah Okan

Ayşe Sena Ayhan

الملخص

تم إجراء هذا البحث لتحديد العلاقة بين تطور الشخصية ومهارات التنظيم الذاتي لدى الطلاب الذين يدرسون في مدارس امام خطيب الثانوية والمتغيرات المناخية المدرسية المفهومة، ولتحديد مستويات تطور الشخصية المتوقعة لمتغيرات المناخ المدرسي المفهوم. ولقد شارك طلاب من مختلف مدارس ثانوية امام خطيب الموجودة في منطقة اطاشهير باستنبول في هذا البحث. وكان مجموع المشاركين 414 طالب 260 فتاة و 154 فتى. وقد تمت الاستفادة من استمارة المعلومات الشخصية للمشاركين للحصول على معلومات ديمجرافية وذلك أثناء استخدام مقياس المناخ المدرسي لتحديد مفهوم المناخ المدرسي ومقياس التنظيم الذاتي المفهوم لتحديد مهارات التنظيم الذاتي ومقياس تطور الشخصية لتحديد خصائص تطور الشخصية. وقد تم تحليل البيانات باستخدام اختبار «تى» لتحليل معامل ارتباط جداء عزم بيرسون وتحليل الانحدار والمجموعات المستقلة. وتظهر نتائج البحث متبعية أن تطور الشخصية لمتغيرات التنظيم الذاتي المفهوم والمناخ المدرسي هو 57% تقريباً. ($r = .13; p < .01$) . وبالإضافة الى ذلك فإنه وفقاً لنتائج تحليل الارتباط الذى تم اجرائه وجد أن المناخ المدرسي لمتغيرات تطور الشخصية ($r = .21; p < .001$) والتنظيم الذاتي المفهوم ($r = .57; p < .001$) مرتبطان بشكل إيجابي.

الكلمات المفتاحية

تطور الشخصية • مهارات التنظيم الذاتي • ادراك المناخ المدرسي • طلاب الثانوية

مدارس الإمام خطيب، التي خضعت لتغييرات مختلفة ابتداءً من الفترة الأخيرة من الإمبراطورية العثمانية وتستمر في وجودها اليوم داخل وزارة التربية الوطنية، تفي بمهمات ورؤى مهمة عند إعداد الطلاب للمهنة وتزويد الطلاب بالتعليم العالي (Aşlamacı، 2014؛ Ünsür، 2005). من أجل الحصول على معرفة حول تنمية الشخصية، وتصورات المناخ المدرسي ومهارات التنظيم الذاتي للطلاب الذين يدرسون في مدارس الإمام خطيب سوف تساعد الرؤى الباحثين على تكوين فكرة حول عدد مهام هذه المدارس ورؤاها. في هذا الصدد، من المهم تحديد هذه المفاهيم والتأكيد على أهميتها في مدارس الإمام خطيب.

توفر المدرسة ذات المناخ الصحي والإيجابي تفاعلات مهنية محترفة بين المدرسين من خلال التأكيد على التمكين الأكاديمي للمدرسين (Çalik et al.، 2011). يقوم المعلمون الذين يعملون في مثل هذا الجو بتطوير موقف تجاه فائدة ورضا التعلم والتأكيد على التحصيل الأكاديمي من خلال توفير أهداف عالية قابلة للتحقيق للطلاب. (Ekşi، 2006؛ Cohen ve Ark، 2009). يتيح المناخ المدرسي الصحي والإيجابي للمدراء والمدرسين والطلاب والموظفين المدربين جوا لحب المدرسة والذهاب إلى المدرسة كل يوم (Ekşi ve ark.، 2017). تتمتع المدرسة صاحبة المناخ الصحي والإيجابي بالعلاقات الإيجابية مع البالغين؛ كل عضو في المدرسة يحترم الآخر. إن أسلوب الانضباط العادل والمتسق هو السائد في المدرسة، ويتم التأكيد على مشاركة الأسرة في عملية التعليم والتدريب (Özdemir، Sezgin، Şirin، Karip، & Erkan، 2010). يقوم مدير المدرسة بإنشاء علاقة مغذية وإيجابية مهنية مع المعلمين وموظفي المدرسة الآخرين. يسر المعلمون أن يكون لديهم علاقة ومخلصة ومساندة مع بعضهم البعض (ekşi، 2006). في هذا السياق، تريد مدارس الإمام خطيب، نتيجة للبعثات التي قاموا بتنفيذها، جلب المناخ المدرسي إلى الإداريين والمعلمين والطلاب. أساس هذا المناخ المدرسي هو كسب القيم الروحية الدينية والوصول إلى مستوى أخلاقي معين.

في القرن الواحد والعشرين، ظهرت العديد من المشاكل بسبب أزمة القيم والفساد الثقافي. ازدادت حالات السلوك العنيف وخيانة الأمانة والتناقض مع الآباء والمدرسين وعدم الامتثال للقواعد الاجتماعية وإساءة استعمال المخدرات والانتحار والسلوكيات التي تلحق الأذى بالنفس في جيل الشباب (Çubukçu، 2012). نتيجة للبحث الذي أجري في بلدان مختلفة، تم الكشف عن أن السبب الرئيسي للتجزئة الاجتماعية والصراع هو حل القيم الأخلاقية (Sirri و Mehmedoğlu،). من المفهوم أن الأشخاص ذوي المستوى المرتفع من المعرفة يواجهون بعض التجارب السلبية في الحياة، وهم ليسوا في تطور الشخصية العامة من حيث الصفات الأخلاقية التي يمكن أن تتعامل مع هذه التجارب السلبية (Cafó، 2000). بالإضافة إلى كونها بيئة يمكن للأطفال من خلالها دعم نموهم الإدراكي، تقوم المدارس أيضًا بتهيئة بيئة اجتماعية تدعم نموهم العاطفي والاجتماعي. وكواحدة من مهامها، تعطي مدارس الإمام خطيب الثانوية أهمية لتنمية شخصية الطلاب. كما يهدف إلى تدريب الأجيال ذات الشخصية.

تحفيز الطلاب على استخدام استراتيجيات التعلم في تنظيم عمليات التعلم الخاصة بهم هو أيضا عامل مهم. في هذا الموضوع، الاكتفاء الذاتي للطلاب ليكونوا قادرين على تحفيز أنفسهم، ويتأثر إيمانهم بالرغبة في النجاح من قبل المدرسة والأسرة والأصدقاء (Üredi و Erden، 2009). قد يكتشف أيضا أن الطلاب الذين يفشلون في دوراتهم قد يفقدون إلى مهارات التنظيم الذاتي وراء فشلهم. في هذه الحالة، يجب على اختصاصيي التوعية توفير الفرص للطلاب للتعرف على خبرات التعلم الخاصة بهم، ويجب عليهم تحفيز الطلاب، وتحفيزهم في الفصل الدراسي. في الوقت نفسه، يجب أن يكون المعلمون نموذجًا للطلاب من خلال إظهار مهارات التنظيم الذاتي في الفصل الدراسي (Yılmaz، 2016). في هذا السياق، تتمثل إحدى المهمات المهمة لمدرسة الإمام خطيب في إعطاء الطلاب القدرة على التعديل الذاتي.

هدف البحث وأهميته وحكم المشكلة ،

كان الهدف من هذه الدراسة هو تحديد ما إذا كانت هناك علاقة بين تطور الشخصية ومهارات التنظيم الذاتي ومتغيرات المناخ المدرسي المتدرجة والتنظيم الذاتي لمتغيرات المناخ المدرسي. من المهم أن يعالج في هذا الصدد طلاب الإمام خطيب، الذين يتوقع منهم تبني القيم الإنسانية الأساسية.

كان الهدف من هذه الدراسة هو تحديد ما إذا كانت هناك علاقة بين تطور الشخصية ومهارات التنظيم الذاتي ومتغيرات المناخ المدرسي المتدرجة والتنظيم الذاتي للطلاب الذين يدرسون في مدارس الإمام خطيب. من أجل الوصول إلى هذا الهدف العام ، تم البحث عن السؤال التالي في الأسفل.

النتائج

نتيجة لتحليل نموذج المعادلة الهيكلية ، يُلاحظ أن المناخ المدرسي ومتغيرات التنظيم الذاتي المتوقعة تتنبأ بتطور الشخصية بحوالي 40٪. يعتبر هذا المستوى جيدًا جدًا للعلوم الاجتماعية. عندما يتم فحص قيم الانحدار الموحد ؛ يُرى أن المناخ المدرسي يفسر العلاقة ($r = .63$ ، $p < .001$).

ها هي النتيجة الأكثر روعة:

غير متغير المناخ المدرسي ، الذي يفسر تطور حرف $r = 22$ عند مستوى $r = 22$ ، إلى مستوى $r = 01$ ، عندما ينضم إلى التنظيم الذاتي المدرك. كما يبدو أن التنظيم الذاتي المتصور في هذا الوضع يغطي التباين الذي يفسره المناخ المدرسي.

الخلاصة والمناقشة

نتيجة للإجراءات الإحصائية ، تم التوصل إلى استنتاج مفاده أن المتغيرات المناخية للمدرسة قد توقعت تطور الشخصية عند مستوى 4٪ عن طريق التنظيم الذاتي.

عندما يتم تحليل المعلومات المدونة، يُنظر إلى أن مفهوم المناخ المدرسي هو مؤشر هام على تبني الطلاب للقيم الإنسانية. نتيجة للبحث الذي أجراه (Montenegro و Bektaş و Nalçacı ، 2014) ، لوحظ أن تصورات المناخ المدرسي لطلاب المدارس الابتدائية قد تنبأت بشكل كبير بتصور القيم العالمية. هذه النتائج مجتمعة توحى بأن طلاب الإمام خطيب لديهم مؤشر هام على تطور الشخصية لمهارات التنظيم الذاتي. من اللافت للنظر أن المناخ المدرسي لا يحفز تطوير الشخصية بطريقة إيجابية. على وجه الخصوص ، لم يكن من الممكن التحقق من الجهود المبذولة لخلق مناخ مدرسي مختلف ، وهو أحد الرؤى والرسالة المهمة لمدارس الإمام خطيب، على مستوى جيد نتيجة لهذه البيانات. يمكن تقديم التوصيات التالية كنتيجة للنتائج التي تم الحصول عليها من هذه النتائج ؛

• إذا كان بالإمكان مقارنة مدارس الإمام خطيب بمدارس أخرى باستخدام متغيرات مشابهة ، يمكن رؤية السمات المميزة لهذه المتغيرات الثلاثة بشكل أكثر وضوحًا.

• يمكن دراسة أسباب تحديد الدرجات التي تم الحصول عليها من مقياس المناخ المدرسي على مستوى متوسط من خلال دراسة نوعية. وبالتالي ، يمكن الحصول على معلومات أكثر شمولاً عن مدارس الإمام خطيب، حيث من المتوقع حدوث مناخ مدرسي إيجابي.

- تتكون عينة الدراسة من طلاب يدرسون في مدارس الإمام خطيب الثانوية في أتاشهير.
- يمكن إجراء الدراسة في مناطق مختلفة وأنواع مختلفة من المدارس.
- تقتصر نتائج هذه الدراسة على التنبؤ بتطور شخصية المناخ المدرسي ومهارات التنظيم الذاتي. يمكن استخدام المتغيرات المختلفة للتنبؤ بتطور الشخصية.
- مهارات التنظيم الذاتي ، المناخ المدرسي ومتغيرات تنمية الشخصية من حيث المستوى الاجتماعي-الاقتصادي ومن حيث العمل المنجز من أجل معرفة ما إذا كان الاختلاف في المناطق ذات المستويات الاجتماعية-الاقتصادية المختلفة يمكن أن يتكرر.
- نتيجة لمراجعة المعلومات المدونة، لوحظ أن الدراسات حول المناخ المدرسي تتم في الغالب في المدارس الابتدائية ويتم إعدادها للموظفين الآخرين في المدرسة بدلاً من الطلاب. يمكن إجراء دراسات لمعرفة علاقة المناخ المدرسي بمتغيرات مختلفة في مؤسسات التعليم الثانوي.
- يمكن إعطاء الدورات التدريبية للعائلات والمعلمين لتطوير ودعم مهارات التنظيم الذاتي التي تعد من العوامل الهامة للتنبؤ بتطور الشخصية.
- تحديد عوامل الخطر التي تمنع تكوين المناخ المدرسي الإيجابي الذي هو مؤشر لتطور الشخصية ، ويمكن اقتراح الدراسات اللازمة. يمكن تدريب جميع أعضاء المدرسة على خلق مناخ مدرسي إيجابي.
- وأخيراً ، من المهم جداً إجراء المزيد من الدراسات حول مدارس الإمام خطيب ، إحدى المؤسسات المتميزة في نظام التعليم في بلدنا ، لجعل هذه المدارس أكثر فائدة.

المراجع/Kaynakça/References

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2011). Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği (OKEYÖ). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7–27.
- Akgül, T. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algıları ile insani değerleri benimseme düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Aksoy, A. B. ve Tozduman-Yaralı, K. (2017). Çocukların öz düzenleme becerileri ile oyun becerilerinin cinsiyete göre incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 442–455.
- Arslan, S. ve Gelişli, Y.(2015). Algılanan Öz-Düzenleme Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 67–74. <http://dx.doi.org/10.19126/suje.91303>
- Aşlamacı, İ. (2014). Türkiye'nin İslam Eğitim Modeli: İmam-Hatip Okulları ve Temel Özellikleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/5 Spring ,s.266
- Bahçetepe, Ü. (2013). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik başarıları ile algıladıkları okul iklimi arasındaki ilişki (Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Bayar, Y. ve Uçanok, Z.(2012). Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: Genellenmiş akran algısının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(70), 101–114.
- Bektaş, F. ve Naıçacı, A.(2013). Okul iklimi ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 1–13.

- Bektaş, F., Nalçacı, A. ve Karadağ, E. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(1), 281–293.
- Berkowitz, M. W. (2014). Karakter eğitimi bilimi (M. Yılmaz, Çev.). *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 14(3), 285–302.
- Böke, K. (Ed.). (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bradshaw, C. P., Waasdorpe, T. E., Debnam, K. J. ve Johnson, S. L. (2014). Measuring school climate in high schools: A focus on safety, engagement, and the environment. *Journal of School Health*, 84(9), 593–604.
- Bugay, A., Aşkar, P., Tuna, M. E., Çelik-Örücü, M. ve Çok, F. (2015). Okul İklimi Ölçeği Lise Formu'nun Türkçe psikometrik özellikleri. *İlköğretim Online*, 14(1), 311–322. <https://dx.doi.org/10.17051/io.2015.46598>
- Bugay, A., Avcı, D. ve Özdemir, S. (2018). Ebeveyn Okul İklimi Ölçeği Türkçe Formu'nun psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve ebeveyn okul iklimi algısının cinsiyet göre belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 17(1), 70–81. <https://dx.doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413743>
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Veri analizi el kitabı (7. Baskı)*. Ankara: PegemA.
- Cafo, Z., & Somuncuoğlu, D. (2000). *Global values in education and character education* (The Educational Resources Information Center). Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED449449.pdf>
- Cohen, J., McCabe, E. M., Michelli, N. M. ve Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, 111(1), 180–213.
- Çağatay, Ş. M. (2009). Öğretmen görüşlerine göre karakter eğitiminde ve karakter gelişiminde okulun rolü (Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Çalık, T. ve Kurt, T. (2010). Okul İklimi Ölçeği'nin (OİÖ) geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 167–180.
- Çalık, T., Kurt, T. ve Çalık, C. (2011). Güvenli okulun oluşturulmasında okul iklimi: Kavramsal bir çözümleme. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 73–84.
- Çelik-Özden, C. (2013). *Ebeveyn kontrol davranışlarının ergenlerin öz düzenleme becerileri ve duygusal sorunları üzerindeki etkisi* (Yükseklisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Çiltaş, A. (2011). Eğitimde öz-düzenleme öğretiminin önemi üzerine bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 1–11.
- Çolak, İ. ve Altınkurt, Y. (2017). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(1), 33–71. <https://dx.doi.org/10.14527/kuey.2017.002>
- Creswell J. W. (2017a). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017b). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi, Çev., Ed.). İstanbul: Edam.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitimi sürecinde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1513–1534.
- Danış, M. Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Aile ve Toplum*, 3(9), 45–53.

- Demirbaş, M. (2012). Çocuk edebiyatı eserlerinin 6. Sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi (Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Deste başı, F. (2011). Çocuk edebiyatı eserlerinin 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi (Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Dilmaç, B.(1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Doğan, S. (2011). *Genel lise öğrencilerinin algılarına göre okul tahripçiliği ile okul iklimi arasındaki ilişki* (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79–96.
- Ekşi, H., Türk, T. ve Avcu, A. (2017). Maryland Güvenli ve Destekleyici Okul İklimi Ölçeği'nin (MGDOİ) Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1882–1899.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Kaya, Ç. ve Ekşi, F. (2017). Karakter Gelişim İndeksi'nin Türk ergenlerdeki psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 476–500.
- Ekşi, F. (2006). *Rehber öğretmenlerin okul iklimi algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Engin-Demir, C. (2009). Factors influencing the academic achievement of the Turkish urban poor. *International Journal of Educational Development*, 29(1), 17–29.
- Ertürk, H. G. (2013). Öğretmen çocuk etkileşiminin niteliği ile çocukların öz düzenleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Ertürk-Kara, H. G. ve Gönen, M. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224–1239.
- Gelata, A. (2017). Schools climate and student achievement in secondary schools of Ethiopia. *European Scientific Journal*, 13(17), 239–261. <https://dx.doi.org/10.19044/esj.2017.v13n17p239>
- Güçkıran, R. Y. (2008). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Jones, A. ve Shindler, J. (2016). Exploring the school climate--student achievement connection: making sense of why the first precedes the second. *Educational Leadership and Administration: Teaching and Program Development*, 27, 35–51.
- Karaman, Ö. (2011). İlköğretim okullarında şiddetin yaygınlığı: Okul iklimi, okul kültürü ve fiziksel özellikler (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

- Kızılaslan, S. (2017). *Lise gençlerinin kişilik gelişimlerine okul açık mekânlarının etkisi* (Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Kuş, E. (2007). *Nicel nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Malin, H., Liauw, I. ve Damon, W. (2017). Purpose and character development in early adolescence. *J Youth Adolescence*, 46, 1200–1215.
- Maxwell, L. E. (2016). School building condition, social climate, student attendance and academic achievement: A mediation model. *Journal of Environmental Psychology*, 46, 206–216. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.04.009>
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93–108.
- Milson, A. J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu konusunda bir ölçme aracına doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik Skalası (KEYİS) ve Türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 99–130.
- Nair, B. (2014). *Ergenlerin saldırganlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Niebuhr, K. (1995, November). *The effect of motivation on the relationship of school climate, family environment, and student characteristics to academic achievement*. Presented at the Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association, Biloxi, MS. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED393202.pdf>
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S.(2010). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 213–224.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394–422.
- Özmenteş, S. (2008). Çalgı eğitiminde özdüzenlemeli öğrenme taktikleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(16), 157–175.
- Serfıceli, S. E. (2015). *Aile işlevleri ve okul ikliminin riskli çevrelerde yaşayan ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini yordamadaki rolü* (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Shindler, J., Jones, A., Williams, A.D., Taylor, C. ve Cardenas, H. (2016). The school climate - student achievement connection: If we want achievement gains, we need to begin by improving the climate. *Journal of School Administration Research and Development*, 1(1), 9–16.
- Sırrı, V. ve Mehmedoğlu, A. U. (2015). Karakter eğitimi: Dün, bugün ve yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 121–144.
- Sulu-Çavurmirza, E. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları bazı değişkenler ve algıladıkları okul iklimi bakımından seviye belirleme sınavında aldıkları puanların değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Şam, M. (2017). *Ergenlerde siber zorba ve mağdur olmanın anne baba tutumları ve okul iklimi ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.

- Şenel, T. (2015). İlkokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Şentürk, C. ve Sağnak, M. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin liderlik davranışları ile okul iklimi arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 29–47.
- Şirin, A. ve Ulaş, E.(2015). Ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile karakter eğitimi uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 279–307.
- Taşçı, Y. (2013). *Ergenlik döneminde bulunan (12–15 yaş) öğrencilerin akademik başarılarında okulun rolü* (Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Toner, E., Haslam, N., Robinson, J. ve Williams, P.(2012). Character strengths and wellbeing in adolescence: Structure and correlates of the values in action inventory of strengths for children. *Personality and Individual Differences*, 52(5), 637–642.
- Totan, T., Aysan, F. ve Bektaş, M. (2010). Prospective teachers' temperament, character, and personality traits. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 11(2), 19–43.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya il örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155–177.
- Hilmi Ziya Ülken, H., Z. (2001). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Ayça
- Ünsür, A. (2005). *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri*, Ensar Neşriyat: İstanbul.
- Üredi, I. ve Erden, M. (2009). Öz-düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının yordayıcısı olarak algılanan anne baba tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 781–811.
- Yalız, D. (2011). *Beden eğitimi dersi kapsamındaki fiziksel etkinlik oyunlarının ilköğretim öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerindeki etkisi* (Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, S. (2017). *Liselerde öğrenci ve öğretmenlerin güvenli okul iklimi algıları ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişki* (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz, H. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz-düzenleme düzeyleri ile kullandıkları öğretim uygulamaları düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yüksel, G.(2012). İlköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.